

Partibytarna förklarar sig

Hur förklarar partibytarna själva att de bytt parti? I Valundersökningarna ställer vi en helt öppen fråga till de som berättat att de har bytt parti sedan det senaste valet: "Vad var det som fick dig att rösta annorlunda i årets riksdagsval jämfört med riksdagsvalet 2018?". Genom att kategorisera de öppna fritextsvaren kan vi teckna en bild av hur partibytarna själva motiverar sitt beteende och vad som kan ha varit särskilt viktigt för partibytare till vissa partier (se tabell 37.1).

Resultaten visar att direkta hänvisningar till specifika sakfrågor som skäl till partival är relativt ovanliga. Sådana motiveringar samlar totalt endast omkring var tredje partibytare och är koncentrerade till några få svarkategorier. Toppkategorierna sammanfaller i allt väsentligt med väljarnas viktiga skäl för partival (jfr kapitel 22), med toppkategorin *lag och ordning* (9 procent) tätt följt av *integration/immigration, miljö* och *välstånd/sjukvård* (8, 7 respektive 6 procent). Det är ungefär samma sakfrågor som motiverade partibytarna som motiverade röstning på partier i 2022 års val.

Men hänvisningar till sakfrågor som *lag och ordning* och *integration/immigration* var klart vanligare bland personer som bytte till Moderaterna och Sverigedemokraterna 2022, vilket understryker att dessa sakfrågor var gynnsamma för de båda partierna. Det gäller särskilt byten till Sverigedemokraterna. Av partibytarna till Sverigedemokraterna motiverade 28 procent bytet med hänvisning till *lag och ordning* och 23 procent med hänvisning till *migrationsfrågor*. Motsvarande andelar för bytande väljare till Moderaterna var 11 respektive 8 procent. Byten till Kristdemokraterna motiverades av *sjukvårdsfrågor* (18 procent) snarare än brottsbekämpning och migration (5 respektive 3 procent).

Bland bytarna till mitten-vänsterpartier förekom hänvisningar till sakfrågor mer sällan totalt sett, med ett stort undantag: Miljöpartiets tillkommande väljare motiverade i stor utsträckning sitt partibyte med att miljöfrågor var ett viktigt skäl (56 procent). Byten till Socialdemokraterna motiverades i mycket liten utsträckning av särskilda sakfrågor. Det betyder att det måste ha varit andra anledningar till Socialdemokraternas väljarvinster än konkreta positionstaganden i enskilda sakfrågor.

Den mer generellt formulerade *ideologi/politik*-kategorin samlar var femte bytare (20 procent) i vårt material. De svaren handlar om att partiet har en bra ideologi eller bedriver en bra politik i största allmänhet. Den typen av generella hänvisningar till bra ideologi är särskilt vanliga bland bytare till Vänsterpartiet (30 procent) och Moderaterna (28 procent). Bland Miljöpartiets väljare är hänvisningar till ideologi minst vanligt (11 procent).

Osökt närmar vi oss därför de bytesskäl som *inte* har omedelbart med konkreta sakfrågor eller ideologi att göra utan snarare med kampanjen, ledarskap och strategisk kontext. Den i särklass största kategorin totalt handlar om strategiska skäl

(27 procent), vilket säger något om hur pass taktiserande svenska väljare har blivit i sitt beteende. Samlingskategorin strategiska skäl är den flitigast förekommande 2022 och rymmer många olika sorters strategiska hänsynstaganden. Det är mittenpartiernas tillkommande väljare som i störst utsträckning motiverar sina byten med strategi, i tur och ordning Centerpartiet (57 procent), Miljöpartiet (52 procent) och Liberalerna (40 procent) (se kapitel 26 för fler analyser av strategisk röstning).

Tabell 37.1 Skäl för partibyte 2018–2022 bland samtliga och bland partiernas tillkommande väljare, 2022 (procent)

	Samtliga partibytare 2022	Bytare till							
		V	MP	S	C	L	KD	M	SD
Sakfråga: Lag och ordning	9	0	2	0	2	3	5	11	28
Sakfråga: Integration/Immigration	8	2	3	1	3	5	3	8	23
Sakfråga: Miljö	7	10	56	2	8	5	0	2	0
Sakfråga: Välfärd/Sjukvård	6	10	1	5	0	3	16	1	10
Strategisk röstning	27	19	52	31	57	40	18	24	8
Ideologi/Politik	21	30	12	20	20	22	22	28	16
Partiledare/Företrädare	20	17	5	40	20	17	27	15	8
Valkampanj/Vallöften	6	13	3	4	3	3	5	6	8
Förnyelse/Stabilitet	5	0	1	4	2	5	4	12	9

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan ställs till personer som uppgett att de röstat på olika partier i riksdagsvalen 2018 och 2022: "Om du valde att rösta på olika partier i riksdagsvalen 2018 och 2022: Vad var det som fick dig att rösta annorlunda i årets riksdagsval jämfört med riksdagsvalet 2018? Ange högst tre skäl". Svaren har kodats med en något utökad version av det kodschema som används för öppna skäl för viktiga frågor för partivalet. Antal svarande partibytare i analysen är totalt 1 125. Procenttalen summerar inte till 100 eftersom respondenterna kunde uppges upp till 3 svar på frågan. Kategorier som bland samtliga inte samlar mer än 5 procent har inte särredovisats. Resultaten för kolumnen samtliga har viktats mot valresultatet 2022.

Var femte partibytare hänvisar till partiledare eller andra partiföreträdare (20 procent).⁶³ Här är det främst partibytarna till Socialdemokraterna (40 procent) och Kristdemokraterna (27 procent) som gör spontana hänvisningar till partiledare eller företrädare. Magdalena Andersson och Ebba Busch tycks ha haft en särskild dragningskraft i gruppen partibytare i 2022 års val. Miljöpartiets språkrör är som vanligt i botten och omnämns bara av 3 procent bland de som bytte till Miljöpartiet. Sverigedemokraternas ledare Jimmie Åkesson må vara populär bland de egna partiväljarna men bland de som bytte parti till Sverigedemokraterna 2022 nämns han sällan spontant som ett viktigt skäl för byte (8 procent) (se kapitel 19 för en fördjupad analys av partiledareffekter).

⁶³ Notera att inte alla hänvisningar till partiledare/företrädare är positiva: Omkring var tredje omnämmande handlar om att väljaren byter parti för att man ogillar sitt gamla partis ledare. Det påminner oss om att det också finns negativa partiledareffekter. Jämför analyserna i kapitel 19 i denna bok.

Den vanligaste kategorin i analysen – strategiska skäl – förtjänar en fördjupning. Det går att tänka strategiskt på så många olika sätt. När vi packar upp denna kategori, som mer än var fjärde partibytare uppgav som viktigt skäl, ser vi att olika grupper av partiväljare uppger mycket olika slags strategiska överväganden (se tabell 37.2).

Tabell 37.2 Fördelning av strategiska skäl för partibyte, 2022 (procent)

	S	C	L	M	MP
Allmän strategisk röstning	20	10	14	28	16
Stort parti med goda möjligheter att genomföra sin politik	16	0	0	15	0
Litet parti som kan riskera att hamna under 4-procentsspärren	7	1	45	18	82
Bortkastad röst. Partiet är för litet för att nå 4-procentsspärren	2	1	0	0	2
Minska risken för att ett extremparti blir representerade i riksdagen	1	0	0	10	2
Sverigedemokraterna/Minska Inflytande för Sverigedemokraterna	56	89	43	35	5
Partiet är det minst dåliga alternativet	2	0	0	0	0
Partiet är det bästa alternativet	2	0	0	0	0
Antal svarande	91	70	42	40	61

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan ställs till personer som uppgett att de röstat på olika partier i riksdagsvalet 2018 och 2022: "Om du valde att rösta på olika partier i riksdagsvalet 2018 och 2022: Vad var det som fick dig att rösta annorlunda i årets riksdagsval jämfört med riksdagsvalet 2018? Ange högst tre skäl". Svaren har kodats med en något utökad version av det kodschema som används för öppna skäl för viktiga frågor för partivalet. I tabellen presenteras endast de fem partier där minst 40 svarspersoner uppgivit att strategisk röstning var viktigt för deras byte av parti. Procenttalen summerar inte till 100 eftersom respondenterna kunde uppge upp till 3 svar på frågan. Den vanligaste kategorin inom varje grupp av partiväljare har markerats med en ram.

Underlaget är i minsta laget eftersom frågan är ställd till endast partibytare och inte i alla etapper av valundersökningen 2022. Men det är ändå tydligt att för dem som bytte till Miljöpartiet 2022 av strategiska skäl dominerar helt frågan om fyraprocentsspärren. Bland de som bytte till Liberalerna är det en kombination av oro för fyraprocentsspärren och ett sätt att minska Sverigedemokraternas inflytande. Huvudsakliga strategiska drivkrafter för de som bytte till Centerpartiet eller till Socialdemokraterna 2022 var att minska SDs inflytande (se även kapitel 26 om strategisk röstning).

Ideologi och sakfrågor var totalt sett de vanligaste skälen till partibytan mellan 2018 och 2022.

Var fjärde väljare uppgav strategiska skäl till partibyte 2022 (27 procent).

Hälften av de som bytte till Miljöpartiet 2022 (52 procent) uppgav ett strategiskt skäl för röstning, varav de flesta hänvisade till fyraprocentsspärren